Mavzu: YERNING GEOGRAFIK QOBIG‘I. GIDROSFERA

Mavzu rcjasi

1. Suvning tabiatdagi va inson hayotidagi ahamiyati.
2. Chuchuk suv muammosi.
3. Suvni ifloslanish manbalari va uning muhofazasi.
4. Suvning tozalash usullari va inshootlari.
5. O ‘zbekiston suv havzalarining ekologik holati

Suv - vodorod bilan kislorodnnng birikishidan hosil bo`lgan suyuq, rangsiz modda. Suv vazniga ko`ra 11,11% vodorod va 88,89% kislorod mavjud. Suv resurslariga daryo, ko`l, suv omborlari, kanallar, botqoqlik, dengiz va okean, Yer ostidagi suvlar, tuproq namligi, qutb va tog’lardagi muzliklar, hattoki atmosferadagi bulutlar va namliklar ham kiradi.

Yer yuzasidagi barcha suvlar gidrosferani tashkil qiladi. Okean va dengizlarning umumiy maydoni quruqlik yuzasiga qaraganda 2,5 barobar ko`pdir. Okean suvlari Yer sharining 3/4 qismini egallagan.

Suvning uch xil agregat holatida bo'lishi Yer sharining turli hududlarida ob-havo va iqlim sharoitlarining shakllanishida muhim ahamiyatga ega.

Suv — Yer sharidagi eng ko‘p tarqalgan va eng qimmatbaho mineral hisoblanadi. U quyidagi fizik va kimyoviy xususiyatlarga ega:

1.Suv — tabiatda bir vaqtning o‘zida qattiq, suyuq va gaz (bug‘) holatida uchraydigan yagona mineral modda hisoblanadi.

2.Suv qaysi holatda bo‘lmasin (qattiq, suyuq yoki gaz holatda), u boshqa moddalarni eritish xususiyatiga ega bo‘lib, “universal erituvchi” deb ataladi.

3.Suvning qaynash harorati bosimga bog‘liq: bosim oshgan sayin qaynash harorati ham ortadi.

4.Suv, boshqa ko‘pchilik moddalar singari, qizdirilganda hajmi kengayib, zichligi kamayadi.

5.Suv – hidsiz, ta’msiz va rangsiz bo‘lib, shu jihatlari bilan boshqa moddalardan ajralib turadi.

6.Suv — Yer yuzasidagi eng katta issiqlik sig‘imiga ega bo‘lgan moddalardan biridir. Shu sababli suv havzalari yozda Quyosh issiqligini to‘plab, qishda esa nam va iliq havo oqimlari shaklida sovuq hududlarga tarqatadi.

7.Suv vazniga ko`ra 11,11% vodorod va 88,89% kislorod mavjud.

Gidrosferaning tarkibi.

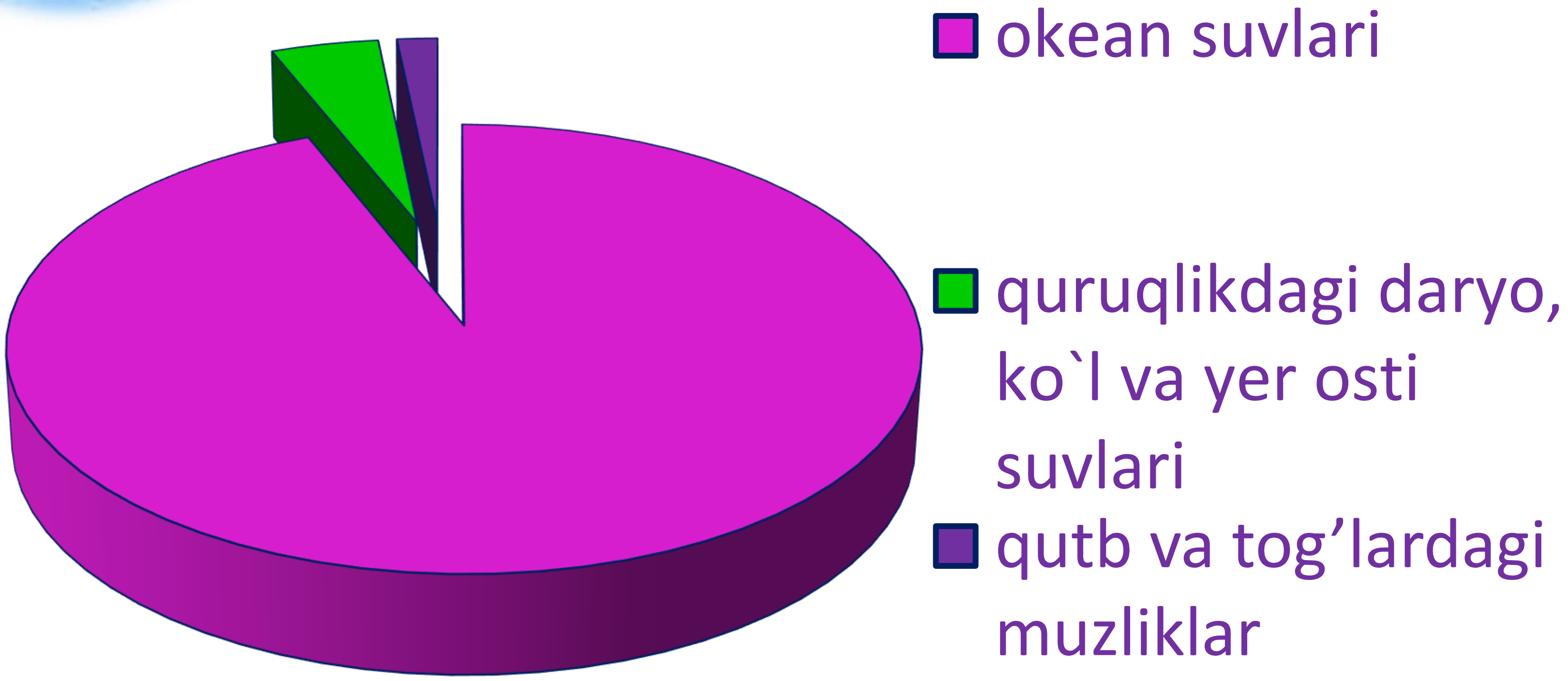

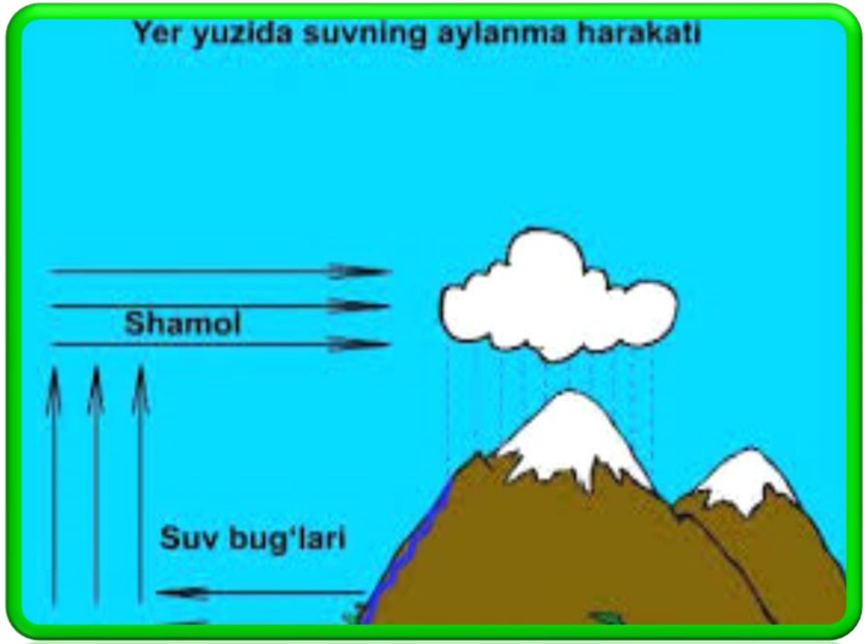

93.96%-океан ва денгиз сувлари.

4.12%-5 км бўлган ер ости сувлари.

1.65%- музликлардаги сувлар.

0.026%-кўл ва чучук сувлар.

Атига 6% сув чучук сув.

Сувнинг Табиатда Айланма Ҳаракати
музликлар ва
қор захиралари
ҳаводаги сув захиралари
конденцация
еғингарчилик
трансперация
буғланиш
ер усти
сув сарфи
қор эришидан ҳосил
бўлган оқим
сув оқими
шимилиш
булоқлар
тоза сув
захиралари
грунт сувлари сарфи
океан сувлари
USGS
грунт сувлари захиралари
U.S. Department of the Interior
U.S. Geological Survey

Dunyo okeanining maydoni 361 ming km, suvning hajmi 1 mlrd. 370 mln. km, o‘rtacha chuqurlikda 3.7 km, eng chuqur yeri 11022 m metrni tashkil etadi. DUNYO okeanining materiklar orasida joylashgan juda katta qismi okean deb aytiladi. Dunyo okeani to‘rtga: Tinch, Atlantika, Hind va Shimoliy muz okeanlariga bo'linadi.

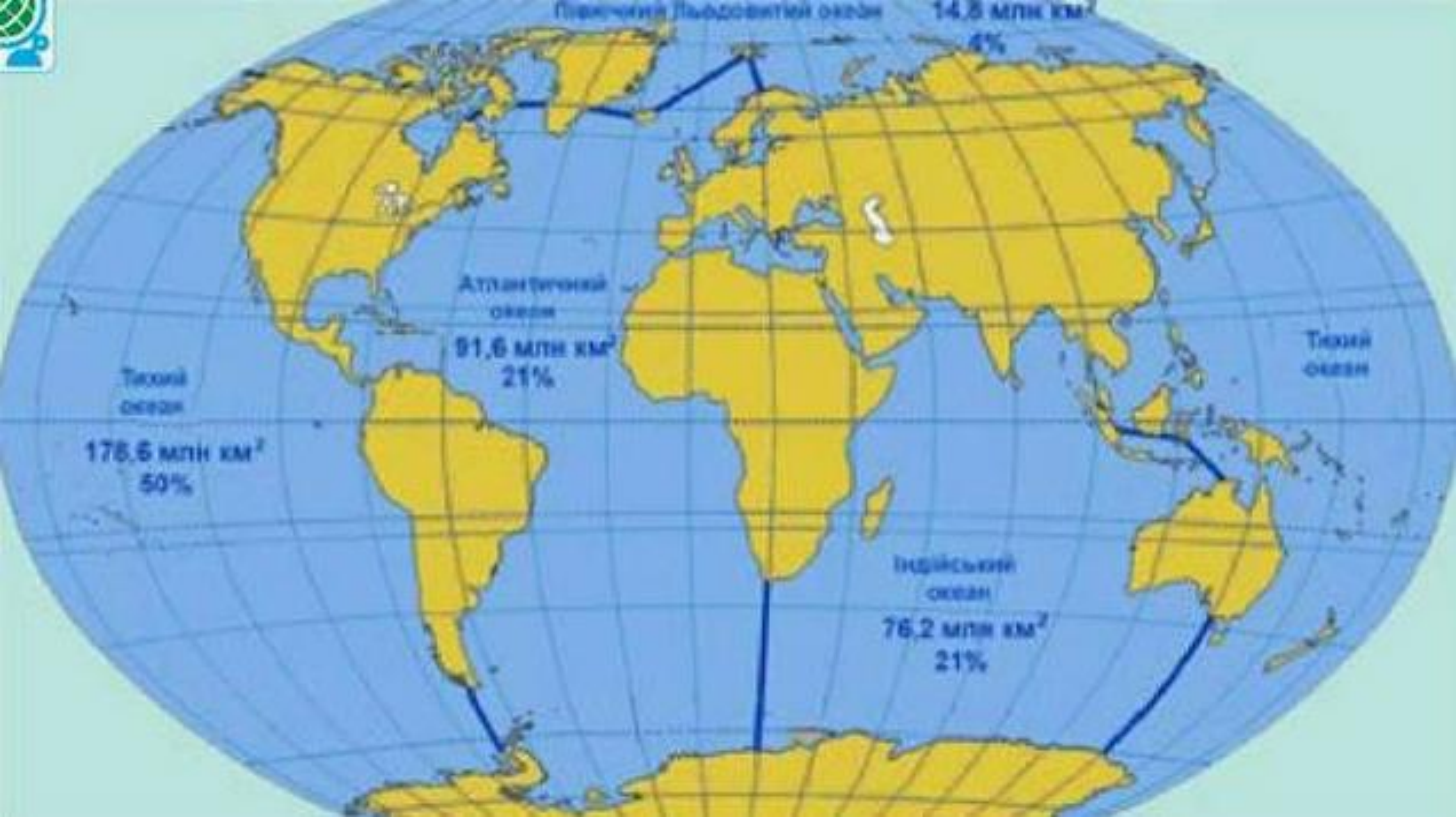

Північний Льодовитий океан
14,8 млн км²
4%
Атлантичний
океан
91,6 млн км²
21%
Тихий
океан
178,6 млн км²
50%
Тихий
океан
Індійський
океан
76,2 млн км²
21%

Okeanlarning materik ichkarisiga yorib kirgan qismini **DENGIZLAR** deyiladi. Dengizlar uch turga bo'linadi.

Agar okean suvining bir qismi materik ichkarisiga yorib kirsa va okean bilan bo‘g‘ozlar orqali ajralib tursa **ICHKI DENGIZ** hosil bo‘ladi. Qora Balktika, Azov dengizlari

Okean suvi quruqlik ichiga bir oz yorib kirib, undan orollar orqali ajralib tursa, **TASHQI DENGIZLAR** deyiladi; chunonchi Bering, Yapon dengizlari

Materiklar orasida joylashgan den- gizlar esa **O'RTA DENGIZLAR** deb yuritiladi: O‘rta dengiz, Karib dengizi, Qizil dengiz va boshqalar.

"**Ботқоқлик" — бу суви тўкин, ер ости сувлари юқори бўлган, доимий ёки узоқ муддат нам бўлиб турадиган, кўпинча ўсимликлар билан қопланган ер майдонидир**

Ботқоқликларнинг асосий хусусиятлари:

•**Сув билан тўйинган ер** — ботқоқликдаги тупроқ доимий равишда сув билан тўйинган бўлади.

•**Ўсимликлар ўсади** — мослашган ўсимликлар (мисол учун, қамиш, саз камыши, мохлар) ботқоқликда ўсади.

•**Ер ости сувлари яқин** — ер ости сувлари ер юзасига жуда яқин бўлади.

•**Оқим секин** — сув оқими жуда секин ёки умуман оқим бўлмаслиги мумкин.

•**Сунъий ботқоқликлар** — одамлар томонидан, масалан, сув омборлари ёки суғориш тизимлари натижасида вужудга келган.

•**Табиий ботқоқликлар** — табиатда ўз-ўзидан юзага келган.

Quruqliklarning suvga to'lgan va dengiz bilan bevosita tutashmagan chuqurliklariga ko‘llar deb aytiladi.

Ko'llar chuqurliklari (kotlovinlari) ning vujudga kelishi jihatidan quyidagi guruhlarga bo'linadi:

1) yer postining chokishidan vujudga kelgan tektonik ko‘llar;
2) o‘chgan vulqon kraterlarida hosil bolgan vulqonik ko‘llar;
3) to'g'on ko‘llar;
4) muzlik (morena) ko‘llar;
5) karst ko‘llar;
6) daryoning o‘zanlarida vujudga kelgan qoldiq ko'llari;
7) antropogen ko'llar.

Suvsiz hayot yo‘q. Chunki o‘simlik tanalarining 80-85 foizi, hayvon organizmlarining 60-75 foizi, meduza tanasining 99,7 foizi suvdan iborat. Yangi tu g ilg an chaqaloq tanasining 70 foizini, katta yoshdagi kishi organizmining 65 foizini suv tashkil etadi. 70 kilogramm ogirlikdagi o ‘rta yoshdagi kishining 45 kg.i suvdan iborat.

Suv inson tanasining hamma a ’zosida uchraydi, hatto suyakning 25 foizini ham suv tashkil 129 etadi. Inson iste’mol qiladigan sabzavot tarkibida 78-90 foiz, sutda 89 foiz, go‘shtda 50 foiz suv bor

Keyingi vaqtlarda Yer yuzi aholisini chuchuk suv bilan ta’minlash masalasi dolzarb muammoga aylanmoqda. Chunki aholi tez sur’atlar bilan o'sishi, sanoat va qishloq xo‘jaligining shiddat bilan taraqqiy etishi suvga b o ig an talabni kuchaytiradi.

Биз зарурaтимиздан кўра кўпроқ сув ишлатамиз. Ўзбекистондаги сув ресурслари босим даражаси унинг захираларига нисбатан 169 фоизни ташкил қилади.

O`zbekiston Respublikasi xalq ho`jaligi tarmoqlarida suvdan foydalanish

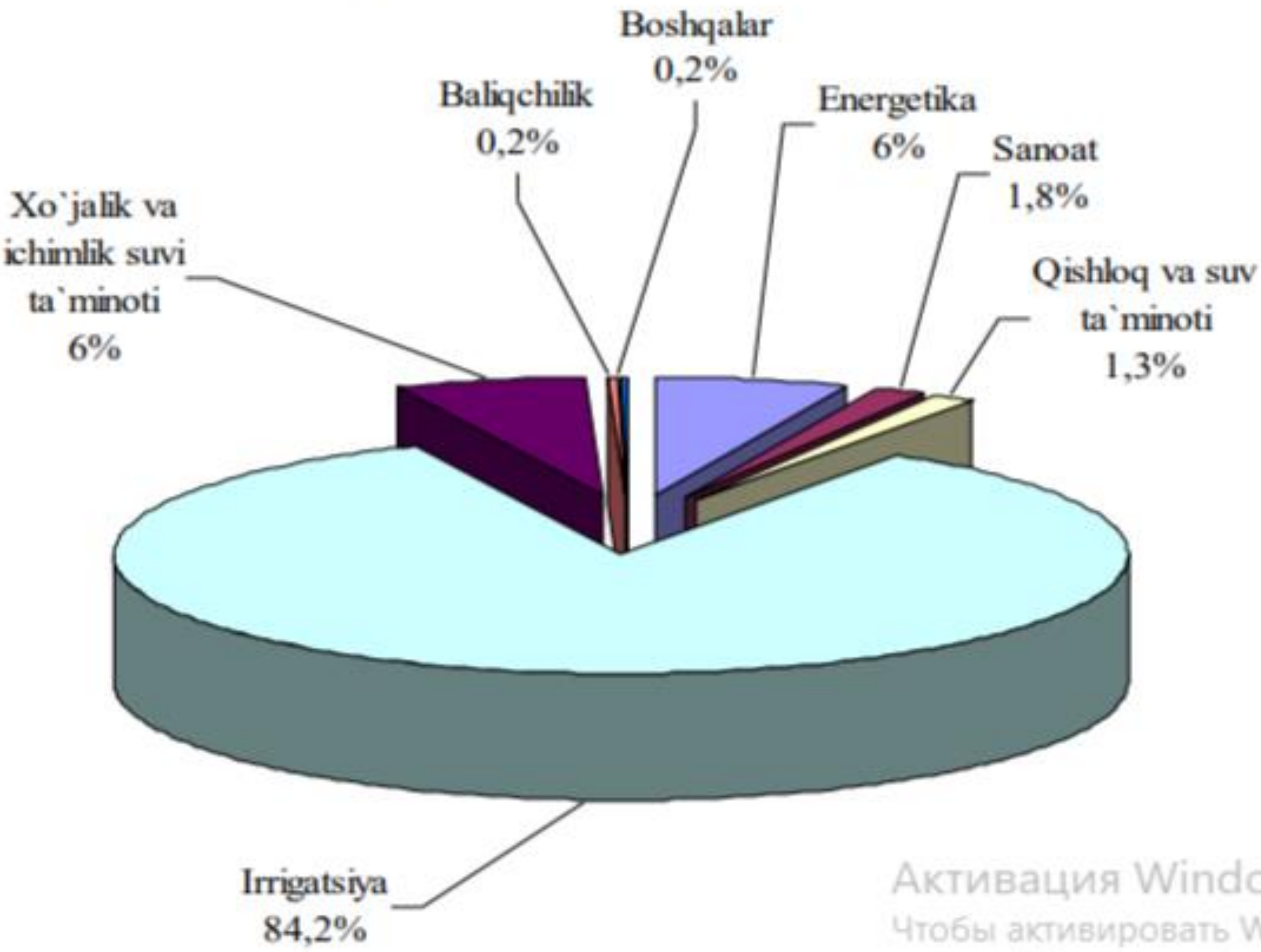

Активация Windows
Чтобы активировать Windows,
раздел "Параметры".

Suv resurslarini ifloslantiruvchi asosiy manbalar.

Sanoat va maishiy-kommunal xo‘jalik korxonalari

davolashsog‘lomlashtirish va boshqa tashkilotlardan chiqadigan iflos oqova suvlar

chorvachilik fermerlari va majmualaridan oqib chiqadigan iflos suvlar

rudali va rudasiz qazilma boyliklarining qazib olinishidagi chiqindilar; shaxtalarda, konlarda, neft korxonalarida ishlatilgan va ulardan chiqqan iflos suvlar

yog‘och tayyorlash, uni qayta ishlash va suvda oqizishda, tashishda hosil bo‘ lgan chiqindilar

shahar, ishchi shaharchalari va qishloq hududidan oqib chiqadigan (yog'in suvlari) suvlar

Suv orqali o‘tadigan kasalliklar

Ifloslovchi bioagent	Kasalliklar	Kasallik belgilari
Bakteriyalar	Vabo	Ichburug‘, ko‘ngil aynishi
	Tif	Ichburug‘, ko‘ngil aynishi, taloq kattalishi, ichak yallig‘lanishi (davolash o‘z vaqtida bo‘lmasa o‘lim bilan tugaydi)
	Bakterial dizenteriya	Ichburug‘
	Ichak yallig‘lanishi	Qorin sohasida o‘tkir og‘riq, ko‘ngil aynishi
Viruslar	Infeksion gepatit	Harorat ko‘tarilishi, bosh va qorin sohasida og‘riq, sariqlik, ishtahaning yo‘qolishi, jigarning kattalashishi
	Poliomelit	Harorat ko‘tarilishi, bosh, tomoq, muskul sohalarida og‘riq
Sodda hayvonlar	Dizenteriya	Ichburug‘, bosh va qorin sohasida og‘riq (davolash o‘z vaqtida bo‘lmasa o‘lim bilan tugaydi)
Parazitlar	Shistosomiaz (shistosomatoz)	Qorin sohasida og‘riq, kamqonlik, teri va ichki organlar shikastlanishi, sog‘likning surunkali pasayishi

Акти
Чтоб
разде